

Ben je klasleerkracht, AN-leerkracht, zorgleerkracht of -coördinator of directeur in een lagere school? De kans is groot dat je op een dag te maken krijgt met een leerling die geen woord Nederlands begrijpt of spreekt.

In deze brochure vind je, naast achtergrond over taalverwerving, ook echt 'hands-on' informatie met didactische tips en links naar (actuele) materialen om de taalvaardigheid van deze anderstalige nieuwkomers te helpen ontwikkelen.

The background of the entire page is a dense collage of various children's drawings. These drawings depict a wide range of figures, including people in different outfits, animals, and abstract shapes. The style is colorful and expressive, typical of children's art. The top half of the page has a semi-transparent blue overlay where the title is located.

EERSTE HULP BIJ ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS

BROCHURE VOOR HET LAGER ONDERWIJS

De redactie doet haar uiterste best om deze brochure zo actueel mogelijk te houden. Daarom wordt deze uitgave regelmatig geüpdatet. Aanvullingen of opmerkingen zijn altijd welkom via info@cteno.be

Auteurs : Öznur Karaca, Griet Ramaut, Mie Sterckx
Herwerking 2016: Mie Sterckx, Pandora Versteden
Omslagontwerp: Sophie Willems
Eindredactie: Bregtje Proost

© Centrum voor Taal en Onderwijs, 2016 Leuven

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Centrum voor Taal en Onderwijs worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, computersoftware of op welke wijze dan ook.

Over deze brochure

Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen die pas vanuit het buitenland naar België zijn gekomen. Dat kunnen kinderen van vluchtelingen zijn, maar ook kinderen uit een gezin dat om een andere reden in België komt wonen. Nieuwkomers kennen nog geen Nederlands, maar zijn wel leerplichtig. Ook al heb je als leerkracht nooit eerder anderstalige nieuwkomers in de klas gehad, de kans is groot dat je op een dag te maken zal krijgen met een leerling die geen woord Nederlands begrijpt of spreekt. Zijn er te weinig nieuwkomers om uren te krijgen om een onthaalklas in te richten, dan volgen ze de hele tijd les in de reguliere (gewone) klas. Geef je les op een school waar er wel een onthaalklas is, dan zitten de nieuwkomers meestal toch een aantal uren in de gewone klas.

In deze brochure vind je een aantal tips om de nieuwkomers te helpen zich welkom te voelen op school en om de taalvaardigheid van de leerlingen te helpen ontwikkelen zodat ze zich kunnen beredderen in de klas en op school. Ook tips over onder andere contacten met ouders, materialen, nuttige publicaties en adressen vind je in deze brochure terug. De brochure is zowel gericht naar klasleerkrachten met één of meer nieuwkomers in de klas als naar onthaalleerkrachten en directies. De meeste tips gelden voor zowel reguliere leerkrachten als onthaalleerkrachten. Sommige tips zijn specifiek voor de ene of de andere groep leerkrachten. Andere informatie zal dan weer vooral van belang zijn voor de directie.

De tips in deze brochure zijn niet heilig of zaligmakend. Doe wat jou in de situatie van de school, het schoolteam, de nieuwkomers en de andere leerlingen het beste lijkt. Vraag om raad bij leerkrachten (eventueel van een andere school) die al langer ervaring hebben met nieuwkomers. Zij hebben misschien al een goede oplossing voor je vragen. Ook uitwisseling tussen directies kan zinvol zijn.

INHOUD

1. Organisatie op school

- 1.1. Omzendbrief
- 1.2. Statuut van de onthaalleerkracht
- 1.3. Praktische organisatie

2. Een veilige en zorgzame klasomgeving

- 2.1. Klasinrichting
- 2.2. Communicatie
- 2.3. Organisatorische aandachtspunten
- 2.4. Andere leerlingen en ouders informeren

3. Werken aan taalvaardigheid

- 3.1. Wat moeten de nieuwkomers leren?
- 3.2. Hoe pak je deze opdracht het beste aan?
 - 3.2.1. *Taal leren door taal te gebruiken*
 - 3.2.2. *Een krachtige leeromgeving scheppen*
 - 3.2.3. *Tips voor de beginperiode*
 - 3.2.4. *Tips voor het werken met gevorderde anderstalige nieuwkomers*
 - 3.2.5. *Differentiatie*
 - 3.2.6. *Ontluikende geletterdheid en alfabetisering*
 - 3.2.7. *Verdere informatie en vorming*

4. Omgaan met socio-emotionele problemen of gedragsproblemen

5. Contact met de ouders

6. Lesmaterialen

- 6.1. Lesmateriaal CTO bedoeld voor nieuwkomers in de reguliere klas
- 6.2. Lesmateriaal CTO bedoeld voor de onthaalklas
- 6.3. Lesmateriaal CTO voor reguliere leerlingen, bruikbaar in de onthaalklas bij gevorderde nieuwkomers
- 6.4. Lesmaterialen voor anderstalige nieuwkomers in de buitenschoolse opvang
- 6.5. Lesmaterialen van anderen

7. Andere materialen om in de les te gebruiken

- 7.1. Leesbevordering
- 7.2. ICT

8. Evaluatie- en toetsmateriaal CTO voor nieuwkomers

9. Mogelijke initiatieven om de integratie van nieuwkomers vlot te laten verlopen

- 10. Publicaties van het CTO over nieuwkomers**
- 11. Publicaties van anderen over nieuwkomers**
- 12. Sociale media**
- 13. Nuttige adressen**

1. ORGANISATIE OP SCHOOL

1.1. Omzendbrief

Om te weten of je school in aanmerking komt voor een onthaalklas en hoe je dat onthaalonderwijs dan moet organiseren, is het nuttig om de [Omsendbrief](#) voor onthaalonderwijs aan anderstalige nieuwkomers (BaO/2006/03) te bekijken.

De belangrijkste punten uit deze omsendbrief zijn:

- **Doelstellingen van het onthaalonderwijs**

‘Het onthaalonderwijs heeft tot doel de anderstalige nieuwkomer voor te bereiden op het instromen in het gewoon onderwijs en de doorstroming te bevorderen in de reguliere klaspraktijk en gedurende de verdere schoolloopbaan. Het onthaalonderwijs moet de anderstalige nieuwkomer in staat stellen op een efficiënte manier te functioneren in de klas, in overeenstemming met zijn leeftijd, als lerend individu en als lid van de klas- en -schoolgemeenschap.

Het onthaalonderwijs ontwikkelt bij de anderstalige nieuwkomer de nodige taal- en andere vaardigheden om de leerboodschappen, die in de toekomstige klas zullen verstuurd worden, te kunnen begrijpen en om deel te kunnen nemen aan het sociale verkeer dat in de klas en op school plaatsgrijpt. Deze vaardigheden moeten de anderstalige nieuwkomers in staat stellen zich te integreren in onze samenleving.’

- **Definitie anderstalige nieuwkomers:**

Anderstalige nieuwkomers zijn leerlingen die op de datum van hun inschrijving of op 1 september volgend op de inschrijving gelijktijdig aan al de volgende voorwaarden voldoen:

- 5 jaar of ouder zijn of ten laatste op 31 december van het lopende schooljaar 5 jaar worden;
- niet het Nederlands als thuistaal of als moedertaal hebben;
- onvoldoende de onderwijstaal beheersen om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen;
- maximaal 9 maanden ingeschreven zijn in een school met het Nederlands als onderwijstaal (de vakantiemaanden juli en augustus worden niet meegerekend)

- een nieuwkomer zijn, d.w.z. maximaal één jaar ononderbroken in België verblijven.

- **Wanneer kan de school een onthaalklas inrichten?**

In principe hebben nieuwkomers gedurende minimum één schooljaar recht op onthaalonderwijs. Vanaf een bepaald aantal nieuwkomers (4 voor een autonome kleuter- of lagere school, 6 voor een basisschool) kan de school aanvullende lestijden krijgen om een onthaalklas te organiseren, namelijk 1,5 lestijd per nieuwkomer, en sowieso 2 aanvullende lestijden per school die onthaalonderwijs aanbiedt. Je kan kiezen of je telt per school of per scholengemeenschap.

Leerlingen hebben recht op een tweede onthaaljaar als ze nog geen 9 maanden in de onthaalklas hebben gezeten in september, bijvoorbeeld omdat ze pas in december zijn ingestroomd. Je moet je als school uiteraard afvragen voor welke leerlingen een tweede onthaaljaar zinvol is en voor welke leerlingen het beter is om bij de gewone lessen aan te sluiten.

- **Extra ondersteuning na de onthaalklas**

Voor gewezen anderstalige nieuwkomers krijgt de school gedurende 1 jaar 1 lestijd. Gewezen nieuwkomers tellen ook mee bij de berekening van SES-uren.

- **Extra middelen voor nieuwkomers**

De school krijgt een werkingstoelage, meer bepaald 12,50 € per volledige maand per nieuwkomer, in de periode waarin de school onthaalonderwijs organiseert. Deze werkingstoelage krijgt de school wel pas in juni van het schooljaar waarin de nieuwkomer zich heeft ingeschreven. Met dit geld kan de onthaalleerkracht bijvoorbeeld lesmateriaal aankopen, uitstappen doen, ingrediënten voor een kookactiviteit aankopen, ... Voor het vervolgjaar is er geen extra toelage voorzien.

- **Voorwaarden: Individueel werkplan en nascholing**

De school moet voor elke anderstalige nieuwkomer een individueel werkplan opstellen en uitvoeren. Vertrekkend van de beginsituatie schrijft het team een strategie uit om de doelstellingen van het onthaalonderwijs te realiseren. Daarbij moet er een evaluatie gebeuren van de verschillende stappen. Het werkplan

geeft dus naast leerelementen ook leerevoluties weer, zowel binnen de onthaalklas als in de gewone klas.

Het schoolbestuur moet de leerkrachten laten deelnemen aan nascholing over onthaalonderwijs, zowel wat betreft het bevorderen van taalvaardigheids-onderwijs als het bevorderen van sociale integratie. Het CTO organiseert geregeld [vorming over anderstalige nieuwkomers](#).

Raadpleeg de omzendbrief voor meer details over de organisatie van het onthaalonderwijs.

1.2. Statuut van de onthaalleerkracht

Vanaf september 2004 kunnen onthaalleerkrachten benoemd worden. Voor meer info zie de [omzendbrief](#).

1.3. Praktische organisatie

- Als er een onthaalklas is, is het belangrijk om te bekijken wanneer je de leerling uit de klas haalt. Uiteraard zijn er een aantal praktische overwegingen die hierin een rol zullen spelen. Enkele tips:
 - Haal de nieuwkomers in het begin van het schooljaar vooral uit de klas op momenten waarop het voor hen moeilijk is om te volgen, bijv. omwille van de vereiste voorkennis of het ontbreken van visuele ondersteuning.
 - Haal de nieuwkomers niet uit de klas tijdens de uren waarop lichamelijke opvoeding, muzikale opvoeding of plastische opvoeding wordt gegeven. Dat zijn de vakken waar ze zeker in het begin het snelste bij kunnen aansluiten. Nieuwkomers kunnen bijvoorbeeld heel wat taal oppikken wanneer de leerkracht of leerlingen handelingen voordoen en tegelijkertijd verwoorden wat ze doen.
 - Herbekijk het uurrooster van de onthaalklas in de loop van het schooljaar in functie van de vorderingen die de nieuwkomers maken. Hebben de leerlingen al veel vorderingen gemaakt, dan kan de onthaalleerkracht bijvoorbeeld ondersteuning bieden in de reguliere klas en de nieuwkomers minder uit de klas te halen.
- In het begin van het schooljaar is het goed om alle nieuwkomers samen op te vangen in de onthaalklas. Op die manier is het mogelijk om de leerlingen een

veilig gevoel te geven op school en om via observatie hun beginsituatie in te schatten. Vaak zal blijken dat de heterogeniteit van de leerlingen groot is en dat het aangewezen is om de leerlingengroep (voor een gedeelte van of de hele tijd) te verdelen in groepjes op basis van leeftijd en/of schoolse voorgeschiedenis. Gezond verstand is hierbij de beste raadgever. De onthaalleerkracht heeft het beste zicht op de nieuwkomers en moet de mogelijkheid hebben om flexibel met de indeling van de onthaalklas om te springen. Hierbij moeten praktische overwegingen uiteraard ook in overweging worden genomen. Stel jezelf ook de vraag of het voordeel van de leerlingen in groepjes te verdelen opweegt tegen het nadeel dat elk kind dan minder uren bij de onthaalleerkracht kan doorbrengen. Meestal is het een wankel evenwichtsoefening om tot een goede verdeling te komen.

- Als er geen onthaalleerkracht is, zorg er dan voor dat de leerling een volwassen vertrouwenspersoon heeft die hij kan aanspreken.
- Neem geen intelligentietoetsen af om het kind te plaatsen in een bepaald leerjaar. Deze toetsen zijn cultureel bepaald¹ en geven vaak een vertekend beeld. Plaats het kind in de gewone klas in principe op leeftijd. Bekijk dit wel per kind en hou ook rekening met de situatie op school en met de leerkrachten in het team. Neem de leeftijd van de anderstalige nieuwkomer, zijn gevoelens, sociale achtergrond en vooropleiding in overweging. Als je bijvoorbeeld met een twaalfjarige nieuwkomer te maken hebt die nog nooit naar school is geweest, zal die misschien wél meer kansen hebben als je hem in het vijfde laat beginnen. Overleg met de klasleerkracht wat hij of zij ziet zitten en zoek indien nodig naar oplossingen voor specifieke problemen waar de leerkracht mee geconfronteerd wordt. Staar je niet blind op de vaardigheden die de nieuwkomer nog niet heeft verworven aan het begin van het schooljaar en die je van zijn leeftijdgenoten wel verwacht. Nieuwkomers die (soms 2 of meer jaren) onder hun leeftijd zitten, voelen zich daar, net als andere kinderen, vaak emotioneel niet goed bij waardoor ook het leren moeizamer kan verlopen.

¹ Brok, B. den (1996). *Het testen van vluchtelingenkinderen. Een inventariserend literatuuronderzoek naar de bruikbaarheid van cognitieve tests bij migranten- en vluchtelingenkinderen*. Utrecht: Stichting Pharos.

2. EEN VEILIGE EN ZORGZAME KLASOMGEVING

Een belangrijke voorwaarde voor het werken aan taalvaardigheid in de klas is dat leerkracht en leerlingen zich veilig en goed voelen op school. De voorgeschiedenis van de leerlingen en het feit dat de leerkracht en de (meeste) andere leerlingen een andere taal spreken, maakt het voor de nieuwkomers vaak moeilijk om te wennen. Sommigen onder hen hebben zelfs nog nooit onderwijs gevolgd, zodat ze meer nog dan andere nieuwkomers te maken krijgen met onbekende gewoontes en regels.

Onderstaande tips op vlak van inrichting, communicatie, en organisatie kunnen helpen om het gevoel van veiligheid bij (anderstalige) leerlingen (en bij de leerkracht) te verhogen.

2.1. Klasinrichting

- Maak zelf eerst duidelijk wat de gewoonten zijn in de klas door dingen voor te doen of te laten voordoen (bijvoorbeeld 'Waar moet het afval?')
- Voorzie in de klas een plek waar de nieuwkomer (of een andere leerling) zich even kan terugtrekken als hij er nood aan heeft om tot rust te komen.
- Een manier om – vooral de jongste - leerlingen te helpen om aan de klas te wennen of elkaar beter te leren kennen, is het maken van een 'muur' ('familiemuur', 'mijn thuismuur', 'leukste dingenmuur'), waarbij de leerlingen zelf iets meebrengen over het onderwerp van de muur. De muur kan een onderwerp van gesprek vormen en de foto's van vertrouwde dingen en personen kunnen de leerlingen veiligheid bieden.
- Bij vluchtelingen die beangstigende dingen hebben meegemaakt en die zich onveilig voelen, kan het bijvoorbeeld helpen om met open deur les te geven. Zo weten ze dat ze op elk moment naar buiten kunnen.
- Als de grootte van het lokaal het toelaat, kies dan voor een klasopstelling die groepswork of werk in tweetallen stimuleert.

Tips specifiek voor de onthaalleerkracht:

- Probeer te zorgen voor een vast en degelijk lokaal. Ook al is dat niet altijd evident; toch is het voor de leerlingen belangrijk dat ze bij jou terecht kunnen op steeds dezelfde, vertrouwde en aangename plek.

- Laat de nieuwkomers zelf voor een stuk mee de inrichting van de klas bepalen. Laat hen bijvoorbeeld posters aan de muren hangen die ze zelf uitkiezen. Hang foto's of tekeningen van de leerlingen aan de muur, zodat ze zich er thuis voelen.

2.2. Communicatie

- Geef leerlingen het gevoel dat ze welkom zijn en zichzelf mogen zijn. Wees geduldig, en leg de lat niet te hoog in de beginperiode.
- In de beginperiode kan je afbeeldingen gebruiken. Daarmee kunnen de nieuwkomers bijvoorbeeld aangeven dat ze iets nodig hebben, iets niet verstaan, naar het toilet moeten, ... Door foto's en prenten te gebruiken kan je ook zelf aan de kinderen vragen wat ze nodig hebben. Zodra de leerlingen zonder prenten kunnen uitleggen wat ze nodig hebben, mogen de prenten terug in de kast. (Bouw het gebruik van prenten voor woorden die je al verschillende keren hebt aangeboden zo snel mogelijk af. Anders worden ze een vervangmiddel voor gesproken taal).
- Geef je nieuwkomers een rondleiding op school zodat ze bijvoorbeeld weten waar het toilet, de refter, of de vertrouwenspersoon is.
- Geef je nieuwkomers een blad met de structuur van de dag en de week. Hang het blad ook in de klas op en verduidelijk het met pictogrammen zodat de leerlingen begrijpen hoe de dag en de week in elkaar zit.
- Maak zelf de gewoonten in de klas of op school duidelijk door ze voor te doen.
- Let op de lichaamstaal van je nieuwkomers. Wachten ze op een bemoedigend woord, of willen ze liever geen aandacht waar de andere leerlingen bij zitten? Zijn ze te bang om aan een bepaalde activiteit deel te nemen, of hebben ze wat meer uitleg nodig? Willen ze aangeraakt worden of juist helemaal niet? Observatie is heel belangrijk, vooral de eerste dagen.
- Verbied je nieuwkomers niet om hun eigen taal te spreken. Ga er positief mee om. In de beginperiode kan je bijvoorbeeld een leerling die dezelfde moedertaal spreekt inzetten om een aantal dingen te vertalen (bijvoorbeeld een lesopdracht die je na veel moeite toch niet uitgelegd krijgt). Herhaal de opdracht of het vertaalde woord na de vertaling ook terug in het Nederlands, zodat de nieuwkomers dezelfde inhoud opnieuw in het Nederlands te horen krijgen. Bouw vertalingen geleidelijk aan af, zodat de nieuwkomers er niet afhankelijk van worden. Je kan als leerkracht je anderstalige leerling ook laten zien dat je hun taal belangrijk vindt door, indien mogelijk, enkele basiswoorden uit hun taal op te

pikken. Ook [Google translate](#) kan een oplossing bieden. Je kan de zin die de leerling niet begrijpt in het Nederlands intikken en in een andere taal laten uitspreken op je pc, smartphone of tablet.

- Door met je klas te werken aan talensensibilisering, creëer je een positief klimaat voor de nieuwkomer. Ideeën en tips vind je in de handleiding [Talensensibilisering in het kleuter- en lager onderwijs](#) (2012). Leuven/Gent, Centrum voor Taal en Onderwijs en Steunpunt Diversiteit en Leren.
- Respecteer de eigenheid, kennis en vaardigheden van de leerlingen. Het is niet omdat de leerlingen nog geen Nederlands spreken, dat ze niets kunnen of kennen. Ze kunnen misschien dingen die de andere leerlingen in de klas nog niet kunnen (bijvoorbeeld koken, naaien, op een andere manier rekenen, ...). Of ze weten misschien veel over een onderwerp waar de andere leerlingen niets van weten.

2.3. Organisatorische aandachtspunten

- Je kan ook de andere leerlingen betrekken bij de opvang van nieuwkomers. Een leerling die een taal gemeenschappelijk heeft met de nieuwkomer kan in het begin indien nodig de dingen vertalen die de leerkracht of leerlingen niet op een andere manier uitgelegd krijgen. Verder kan je ook een sterktaalvaardige leerling in de klas de rol van peter of meter geven. Bij hun peter of meter kunnen de nieuwkomers terecht om wegwijs te geraken op school, of om hulp te vragen tijdens de les. Het kiezen van een peter of meter moet zorgvuldig gebeuren: de twee leerlingen moeten het goed met elkaar kunnen vinden, en de peter of meter mag het niet tegen zijn zin doen. In plaats van een vaste peter of meter kan je in de klas ook een beurtrol afspreken.
- Wees duidelijk in afspraken en regels. Stel geen lagere eisen aan nieuwkomers of bind niet in op regels die voor de andere leerlingen gelden. Alle leerlingen moeten goed weten wat kan en niet kan. Structuur en regelmaat zijn een belangrijke houvast voor jezelf én voor de leerlingen. Ook voor de sfeer in de klas is het belangrijk dat de andere leerlingen weten dat voor de nieuwkomers dezelfde regels gelden. Bied bij het uitleggen van de regels voldoende visuele ondersteuning (bijvoorbeeld door iets voor te doen of gebaren te gebruiken) zodat de nieuwkomers weten wat je bedoelt.
- Betrek de nieuwkomers zoveel mogelijk bij alle opdrachten (door bijvoorbeeld een prent te tonen of iets voor te doen en te laten herhalen), zonder overdreven de

aandacht op hen te vestigen. Dat is niet leuk voor henzelf of voor de andere leerlingen.

- Geef de nieuwkomer een taak waar hij verantwoordelijk voor is: bijvoorbeeld schriften uitdelen, een plant in de klas water geven, de vis in het aquarium voeren, of het bord afvegen. Kortom: betrek de leerling bij de taken van de klas.
- Het werken in groepen biedt nieuwkomers veel ondersteuning. Samenwerken is echter iets wat leerlingen geleidelijk aan moeten leren en is ook een werkvorm waar je als leerkracht in kan groeien. Tips om het samenwerken te stimuleren zijn:
 - elke leerling van het groepje verschillende informatie geven en zeggen dat ze die niet aan elkaar mogen laten lezen, maar wel mondeling mogen doorgeven;
 - de leerlingen een vrij grote opdracht geven die ze op korte tijd moeten oplossen, zodat ze afspraken moeten maken over wie wat doet en informatie aan elkaar moeten doorgeven om de opdracht op tijd af te krijgen.

Over veilig klasklimaat kan je volgende achtergrondliteratuur lezen:

- Buyse, E, (2009). SiBO-onderzoek over klasklimaat, relaties en leerkrachtgedrag, zie http://www.steunpuntgok.be/downloads/artikel_sibo.pdf, in *Gokschrift 11*.

2.4. Andere leerlingen en ouders informeren

- Als er ineens veel nieuwkomers op je school toestromen, bijvoorbeeld omdat er in de buurt van je school een opvangcentrum geopend werd, is het goed om de ouders van je school hierover informatie te geven: wanneer komen ze toe, in welke klassen komen ze terecht, enzovoort.
- Zijn de nieuwkomers die in je school toestromen vluchtelingen? Dan is het goed om je leerlingen hierop voor te bereiden. Er zijn hierrond heel wat lespakketten en materialen te vinden. Studio Globo maakte een overzicht: <http://www.studioglobo.be/nl/article/thema-vluchtelingen-de-klas>

3. WERKEN AAN TAALVAARDIGHEID

3.1. Wat moeten de nieuwkomers leren?

Als je begint met lesgeven aan nieuwkomers is de eerste vraag die je je moet stellen: wat moeten de nieuwkomers leren? Het antwoord op deze vraag wordt duidelijk als je je voorstelt wat een leerling zoal moet kunnen om op school mee te draaien:

- Nieuwkomers moeten leren meedraaien in de samenleving die de school vormt. (Boodschappen zoals 'Hoi', 'Alseblieft', 'Deze brief moet je aan je ouders geven' leren begrijpen).
- Ze moeten vertrouwd raken met praktische instructies tijdens de les ('Omcirkel het juiste antwoord.' 'Je moet de bal over de lijn gooien.').
- Ze moeten informatie uit teksten kunnen begrijpen, selecteren en soms de structuur ervan vatten; ze moeten in grote lijnen begrijpen wat de leerkracht en medeleerlingen zeggen over de onderwijsinhoud.
- Na een paar maanden moeten ze kunnen antwoorden op vragen en kunnen tonen wat ze hebben geleerd. Ze moeten ook zelf vragen kunnen stellen, vertellen wat ze weten over een lesonderwerp, enzovoort.

Met andere woorden: ze moeten zich de schoolse taalvaardigheid eigen maken om zich te kunnen redden als leeders en als sociaal individu. Hoe sneller de nieuwkomers het Nederlands oppikken dat ze nodig hebben om op school te functioneren, hoe beter. Zij hebben immers een hele achterstand in te halen.

3.2. Hoe pak je deze opdracht het beste aan?

3.2.1. Taal leren door taal te gebruiken

Taalverwervingsonderzoek toont steeds duidelijker aan dat het vermogen om te communiceren niet door taalkennis tot stand gebracht wordt. Taal verwerf je in de eerste plaats door taal te gebruiken, en dus niet door woordenschatlijstjes vanbuiten te leren of grammaticaoefeningen te maken om er een bepaalde regel in te drillen. Net als baby's verwerven nieuwkomers het Nederlands het snelst door de taal veel te horen en na verloop van tijd ook te gebruiken. De kunst is om de nieuwkomers er als het ware toe te verleiden om motiverende dingen te doen waarvoor ze het Nederlands nodig hebben (door bijvoorbeeld naar de opdracht te luisteren, informatie te begrijpen,

iets te lezen, of een oplossing te noteren), om de opdracht tot een goed einde te brengen. Een voorbeeld van zo'n motiverende opdracht kan zijn: een briefje in onzichtbare inkt ontcijferen om een raadsel op te lossen. Om het raadsel op te lossen, moeten de nieuwkomers eerst de opdracht van de leerkracht begrijpen, de instructies lezen om onzichtbare inkt zichtbaar te maken, de boodschap zelf lezen en begrijpen, er de noodzakelijke informatie uithalen, overleggen met hun buur over de oplossing van het raadsel, enzovoort. Nieuwkomers leren op deze manier dus taal door taal te gebruiken; ze zijn op een motiverende manier met taal bezig en maken zich de taal echt helemaal eigen. De taalverwerving verloopt zo op een natuurlijke manier.

Twijfel je of je taak geschikt is voor anderstalige nieuwkomers? Dan kan je de [Takenwijzer Anderstalige Nieuwkomers](#) gebruiken.

3.2.2. Een krachtige leeromgeving scheppen

Hoe pak je het taalvaardigheidsonderwijs aan nieuwkomers concreet aan? Belangrijk is dat je eerst en vooral een omgeving schept voor de leerlingen die hen zoveel mogelijk stimuleert om te leren en om zich die schoolse taalvaardigheid eigen te maken. Bij het voorbereiden van de activiteit (les, opdracht, groepswork, toets, huiswerk, ...) die je wil gaan doen, kan je bijvoorbeeld gebruik maken van de '[kijkwijzer krachtige leeromgeving voor het lager onderwijs](#)'.

Hoe hoger je score, hoe stimulerender de leeromgeving is die door de activiteit wordt opgeroepen. Een activiteit moet echter niet noodzakelijk aan ál deze kenmerken beantwoorden om veel leerkansen te scheppen voor leerlingen.

Taal leren door taal te gebruiken binnen een krachtige leeromgeving heeft voor alle leerlingen een positief effect. Voor anderstalige nieuwkomers, die best zo snel mogelijk de schoolse taalvaardigheid verwerven om aan te kunnen sluiten bij de lessen, is dit de meest efficiënte manier om taal te leren. Ook de leerkracht heeft er voordeel bij, omdat differentiatie op die manier minder nodig is. Zo kan iedereen op zijn niveau werken en wordt de ondersteuning voor een deel opgevangen door de andere leerlingen. De leerlingen zijn gemotiveerder en ze blijven ook onthouden wat ze geleerd hebben. Ze hebben immers zelf dingen opgezocht en werden actief bij het leerproces betrokken. Omdat nieuwkomers aanvankelijk helemaal geen Nederlands kennen, zal een krachtige leeromgeving echter niet volstaan. Daarom is er soms nood aan een aparte

aanpak die evolueert naargelang de Nederlandse taalvaardigheid van de nieuwkomers toeneemt.

3.2.3. *Tips voor de beginperiode*

- Nieuwkomers moeten eerst wennen aan onze taal. Dat vraagt tijd. Respecteer het feit dat veel nieuwkomers een 'stille periode' doormaken waarin ze niets zeggen, maar wel veel oppikken. Deze periode kan soms een dag, maar soms ook maanden duren. Geef de leerlingen de tijd om door de 'stille periode' te geraken, en probeer niets te forceren.
- Sta de nieuwkomers toe om iets waar ze de woorden nog niet voor kennen op een non-verbale manier uit te leggen, bijvoorbeeld door iets aan te wijzen, een voorwerp erbij te halen, te gebaren, of na te doen. Stel in het begin geen vragen waarop je een antwoord verwacht met volzinnen. Eén of twee woorden als antwoord kunnen al voldoende zijn. Je kan het antwoord van je leerlingen wel opnieuw in een zin verwoorden voor de rest van de klas.
- Ga vooral aan de slag rond concrete materialen, situaties, of opdrachten. Maak uitstappen met de klas of breng voorwerpen binnen in de klas, zodat de nieuwkomers taal aan iets visueels kunnen koppelen. Zet de nieuwkomers actief aan het werk met doe-opdrachten en verwoord de handelingen terwijl je ze zelf voordoet.
- Bewegingsactiviteiten bieden een uitstekende kans om de leerlingen op een natuurlijke manier vertrouwd te maken met organisatorische instructies (*'Straks ben jij aan de beurt'*) en enkele elementaire schoolse begrippen en uitdrukkingen (*'links', 'rechts', 'eerst', 'naar omhoog', 'wachten!', 'recht', 'blauw', 'langs de lijn', ...*). Leerlingen kunnen zo een duidelijk verband leggen tussen wat er te zien is en wat gezegd wordt; waardoor ze taal snel oppikken.

Tip specifiek voor de reguliere leerkracht:

- Praat met jonge kinderen over het feit dat nieuwkomers nog geen Nederlands kennen en het dus kan gebeuren dat de nieuwkomers bepaalde spelregels of afspraken niet of verkeerd begrijpen zonder zich daarvan bewust te zijn. Werk aan een verdraagzame en begripvolle sfeer in de klas. Je kan de situatie concretiseren door je leerlingen te confronteren met een taal die ze zelf (nog) niet beheersen, door bijvoorbeeld een spel uit te leggen in het Frans of het Engels.

3.2.4. Tips voor het werken met gevorderde nieuwkomers

- Bedenk dat, wanneer anderstalige leerlingen een vraag te horen krijgen in het Nederlands, ze die eerst vertalen in hun hoofd naar de eigen taal om het betekenis te geven, ze vervolgens proberen een antwoord te bedenken en dat dan nog moeten vertalen naar het Nederlands. Geef daarom de leerlingen voldoende tijd om te antwoorden, zonder ongeduldig over te komen.
- Sommige nieuwkomers kunnen het praten voor een grote groep als bedreigend ervaren (net zoals 'stille' kinderen). Verwacht niet meteen dat leerlingen zich daar goed bij zullen voelen.
- Schep een context waarin nieuwkomers gemotiveerd zijn om iets te zeggen. Wat zijn de onderwerpen die hen persoonlijk interesseren; waar kunnen ze hun eigen ervaringen inbrengen?
- Concentreer je op de boodschap die de nieuwkomer wil overbrengen en stel ondersteunende vragen (*'Is het dat wat je wil zeggen?'*). Bied in de vragen de correcte vormen en een rijk taalaanbod aan. Corrigeer taalfouten niet expliciet, maar herhaal hetgeen gezegd is op de juiste manier.
- Toon interesse wanneer je nieuwkomers willen antwoorden. Reageer positief, toon dat je het op prijs stelt dat de nieuwkomers het woord willen nemen.
- Bouw voort op de uitingen van de nieuwkomers met bijkomende vragen of commentaren. Zet het gesprek voort.
- Wees geduldig. Bouw voldoende wachttijden in, geef leerlingen de tijd om te zoeken naar hun woorden of naar nieuwe gesprekswendingen. Neem niet altijd het initiatief om het onderwerp of de wending van het gesprek te bepalen.
- Stel gevorderde nieuwkomers open vragen (bijvoorbeeld: *'Waarom kan een mens maar enkele minuten onder water blijven?'*). Zo stimuleer je hen om langere antwoorden te geven. Als de open vraag toch te moeilijk blijkt, kan je ze indien nodig herformuleren in een gesloten vraag (*'Is dat omdat het lichaam het te koud krijgt onder water of heeft de mens na enkele minuten lucht nodig om te ademen?'*) Laat de nieuwkomers echter voldoende tijd om te antwoorden.
- Als je de leerlingen een schrijfpdracht geeft, geef dan feedback tijdens het schrijven en later ook op een eerste versie (of laat een andere leerling dit doen) en geef de nieuwkomers dan de kans om de tekst te herwerken.

- Geef bij schrijfoopdrachten in het begin vooral feedback op de inhoud en slechts in beperkte mate op de vorm.

3.2.5. Differentiatie

Zelfs al schep je een krachtige leeromgeving in je les; toch zal het vaak nog nodig zijn om in de reguliere klas te differentiëren als je de nieuwkomers bij de les wil betrekken. Ook in de onthaakklas is het door het verschillende niveau van de leerlingen vaak nodig om te differentiëren. De taalvaardigheid en ook de betrokkenheid van de nieuwkomers kan je verhogen door te differentiëren op vlak van:

a. de inhoud van de taak

- Hou er rekening mee dat anderstalige nieuwkomers een andere voorkennis of kennis van de wereld hebben. Deze kennis is ook waardevol, maar verschilt van de onze. Veel van de kennis die voor ons vanzelfsprekend is, is dat voor nieuwkomers helemaal niet. Hou daarom de nodige uitleg achter de hand, voorzie indien mogelijk afbeeldingen of andere concrete informatie bij nieuwe begrippen en check in een klasgesprek hoe het met de voorkennis van de nieuwkomers gesteld is.
- Ondersteun ook opdrachten met concrete voorbeelden, gebaren, meer uitleg, herhaling van dezelfde informatie, ...
- Let erop dat visuele ondersteuning geen vervangmiddel wordt voor taal. Probeer aan te voelen wat je nieuwkomers al wel begrijpen. Onderschat ze niet, maar daag ze uit.

b. de vereiste vaardigheden

- Je kan een productieve taak (spreken, schrijven) makkelijker maken door ze receptief te maken (luisteren, lezen) en een receptieve taak moeilijker maken door ze in een productieve taak te veranderen. Open vragen bij een tekst die schriftelijk beantwoord moeten worden, kan je bijvoorbeeld gemakkelijker maken door de open vragen te vervangen door meerkeuzevragen, zodat de leerlingen enkel de mogelijke antwoorden moeten lezen en het juiste antwoord gewoon kunnen aankruisen. Bekijk hoe je de moeilijkheidsgraad van de taak kan aanpassen aan het niveau van je leerlingen.
- Bekijk wat de leerlingen met de informatie in de activiteit moeten doen, of met andere woorden welk soort verwerking van de leerlingen gevraagd wordt. Moet de

leerling de informatie letterlijk terugvinden in de tekst? Moet de leerling informatie terugvinden in de tekst die op een ander manier staat geformuleerd in de vraag of de opdracht? Moet de leerling inzicht hebben in de structuur van de tekst om op de vraag te kunnen antwoorden? Moeten de nieuwkomers twee teksten met elkaar vergelijken en de inhoud ervan beoordelen? De eerste opdracht is een heel stuk makkelijker dan de laatste. Door de opdracht te veranderen afhankelijk van de leerling, kan je dus ook differentiëren.

- Je kan leerlingen langere of kortere stukken tekst te verwerken geven naargelang hun taalvaardigheid (bijvoorbeeld een paragraaf aanduiden en zeggen dat daarin de oplossing te vinden is).

c. klasorganisatie

- Leerlingen per twee laten werken of in groep vraagt misschien meer afspraken en geduld, maar het voordeel is dat leerlingen hierbij ook van elkaar kunnen leren. Ga regelmatig rond wanneer leerlingen samen aan het werk zijn.
- Een extra leerkracht inschakelen in de klas (bv. een SES-leerkracht, of op het einde van het onthaaljaar de onthaalleerkracht, ...) schept extra mogelijkheden.

Tip specifiek voor de reguliere leerkracht:

- Wees geduldig wanneer je merkt dat anderstalige leerlingen in het begin verzuipen tijdens klassikale activiteiten. Geef deze leerlingen desnoods even iets anders te doen, en leg aan de andere kinderen uit waarom de nieuwkomer niet meedoet aan een bepaalde activiteit.

Deze tips om te differentiëren zijn enkel zinvol wanneer je met de activiteit die je doet ook een krachtige leeromgeving schept. Concrete voorbeelden geven bij een activiteit die helemaal niet motiverend is en niet aan de doelstellingen van het onthaalonderwijs werkt, zal immers niet veel zoden aan de dijk brengen. Welke ingrepen nuttig zijn, hangt af van de leerlingen, de activiteit zelf en de klassituatie.

3.2.6. Ontluikende geletterdheid en alfabetisering

Een factor waar je bij nieuwkomers ook nog rekening moet mee houden is de mate waarin de leerlingen naar school zijn kunnen gaan en vooral of ze kunnen lezen en schrijven in ons schrift of eventueel in een ander schrift. Het kan gebeuren dat je een leerling in de tweede of derde graad hebt die nog niet heeft leren lezen of schrijven,

omdat hij nog geen school heeft kunnen lopen. Of misschien heb je een leerling in de klas die al wel vertrouwd is met het Arabische of Chinese schrift, maar die het Latijnse schrift nog niet beheerst. Ontluikende geletterdheid en alfabetisering zal voor deze leerlingen een noodzakelijke stap zijn in het taalverwervingsproces.

Tips rond ontluikende geletterdheid:

- Wek bij de nieuwkomers interesse op voor boeken en laat hen kennismaken met de functies van het schrift (bijvoorbeeld door te tekst aan te wijzen die jij of een leerling voorleest, een brief mee te geven voor de ouders, ...).
- Voorzie een boekenhoek of letterhoek waar de nieuwkomers (en de andere leerlingen) naar believen met geschreven taal en schrijven kunnen experimenteren. Laat ook ruimte voor schrijven in hun eigen taal.
- Neem je leerlingen mee naar de bib en laat hen daar zelf leuke boeken zoeken. (Sommige informatieve boeken bijvoorbeeld zijn erg aantrekkelijk door de foto's)
- Gebruik de activiteiten van [G-start](#) als inspiratiebron voor activiteiten rond ontluikende geletterdheid bij nieuwkomers.
- Sommige prentenboeken zijn ook nog leuk voor lagere schoolkinderen (Bijvoorbeeld 'Hennie de Heks', 'Woeste Willem', 'Ik voel een voet', ...).
- Bij digitale prentenboeken krijg je een geanimeerde versie van een verhaal van een prentenboek. Deze verhalen hebben als voordeel dat de nieuwkomers de verhalen met prenten zo vaak kunnen beluisteren als ze willen, en dat op hun eigen tempo. Er zijn verschillende uitgevers van dit soort 'bewegende boeken':
 - Fundels ontwikkelde een app (te koop op <http://www.fundels.com>) die verschillende Nederlandse en Vlaamse boeken tot leven brengt. De verhalen kan je beluisteren in een Vlaamse, Nederlandse, Franse of Turkse versie. Bij elke Fundel zijn er spelletjes voorzien. Let op: sommige van de spelletjes zijn wel leuk, maar vereisen geen taal en zullen de taal van de leerlingen niet stimuleren.
 - [Bereslim](#) is dan weer een Nederlandse organisatie die 60 bewegende boeken uitwerkte.
 - De verhalen van Kikker van Max Velthuys zijn ook heel mooi geanimeerd en in de handel verkrijgbaar.
 - Op YouTube vind je ook verschillende filmpjes van ingelezen of verfilmd prentenboeken, bijvoorbeeld op het kanaal van [Entoentoe](#)
- Meer info rond beginnende geletterdheid op www.anderstaligenieuwkomers.be

Tips alfabetisering:

- Voor leerlingen rond de 7 à 9 jaar bieden de gewone leesmethodes wel een oplossing, als je ervoor zorgt dat de leerlingen de tekstjes die ze moeten lezen ook begrijpen (enkel technisch leren lezen heeft niet veel zin en is onvoldoende motiverend). Als er in je gewone lees- en schrijfmethode nonsenswoorden voorkomen, laat die dan voor de anderstalige nieuwkomers weg. Voor hen is het immers niet duidelijk dat deze woorden niet betekenen.
- Voor leerlingen van 10-14 jaar was er vroeger de leesmethode *Lezen doe je overal* (uitgeverij Zwijsen). Deze methode is gebaseerd op de principes van *Veilig leren lezen*, maar is bedoeld voor nieuwkomers. Deze methode is echter niet meer verkrijgbaar in de handel en enkel nog uit te lenen in materialenbanken.
- In plaats van de teksten van een methode kan je ook zinnen gebruiken die de leerlingen zelf hebben gezegd. Als ze een tekening gemaakt hebben, en ze er iets bij vertellen (bv. 'Dit was mijn huis in Syrië'), kan je hen dit met jouw hulp laten opschrijven. Zo ben je zeker dat ze ook begrijpen wat ze lezen.
- Verplicht je nieuwkomers niet om vanaf de eerste dag te lezen en te schrijven. Iets decoderen of overschrijven wat je niet begrijpt, is niet zinvol. Je nieuwkomers moeten eerst de kans krijgen om een basistaalvaardigheid Nederlands op te bouwen voor je hen begint te alfabetiseren. Je kan hen al wel vertrouwd maken met ons alfabet door hen schriftelijke tekst aan te bieden. Niet-gealfabetiseerden kan je al laten kennismaken met de functies van het schrift zonder dat ze echt moeten lezen. Zorg er hierbij echter voor dat ze de informatie in de geschreven tekst niet nodig hebben om de activiteit op te lossen of uit te voeren. Voorbeelden van dergelijke activiteiten vind je in *Goochelen met woorden 1 en 2* (materiaal CTO, zie verder).
- Eens de nieuwkomers over wat mondelinge taalvaardigheid beschikken en herhaaldelijk met het schrift en zijn functies geconfronteerd werden, kan je hen woorden laten lezen die ze mondeling beheersen. Het lezen wordt zinvol als je situaties creëert waarbij het decoderen een voorwaarde is om de activiteit te kunnen uitvoeren. Voorbeelden van dergelijke activiteiten vind je in *Goochelen met woorden 3*.
- Geleidelijk moeten de leerlingen ook woorden leren lezen die ze nog nooit in schriftelijke vorm zijn tegengekomen. Anders bestaat het gevaar dat ze raden wat

er staat, zonder dat ze echt de lettertekens decoderen. Ook hier maak je lezen zinvol als je de leerlingen die informatie laat lezen die ze nodig hebben om de activiteit te kunnen uitvoeren en oplossen.

- Wat schrijven betreft, zullen de leerlingen die nog niet (in ons schrift) gealfabetiseerd zijn, de kans moeten krijgen om heel veel te oefenen. De niet-gealfabetiseerden moeten hun schrijfmotoriek nog volledig ontwikkelen. Schrijfdans kan hier een oplossing bieden. Ook anders-analfabeten hebben heel oefening nodig om het Romeinse alfabet onder de knie te krijgen.
- Je kan de computer gebruiken als hulpmiddel bij alfabetisering. Niet-gealfabetiseerde leerlingen voelen zich soms minderwaardig. Bij het schrijven van de eerste teksten kan het leuk zijn voor hen om de teksten op computer in te tikken. Dat hun schrijfmotoriek nog niet goed ontwikkeld is, valt zo niet op. Teksten intikken op computer werkt meestal motiverend en geeft de leerlingen vaak wat prestige.
- Wat motiverend werkt, is functionele schrijfp opdrachten geven: dit wil zeggen dat je hen teksten laat schrijven die iemand anders gaat lezen: bijvoorbeeld een kaartje naar een klasgenoot, een affiche voor een tentoonstelling, ...Voorbeelden van functionele schrijfp opdrachten vind je in [Het schrijfpaleis](#).
- [Meer info rond alfabetisering op het digitaal platform anderstalige nieuwkomers](#)

3.2.7. Verdere informatie en vorming

Meer informatie over de principes van het taalvaardigheidsonderwijs vind je in de inleidende tekstjes bij onze materialen en in artikels (zie hiervoor de hoofdstukken 6 en 8 verderop in deze brochure). In de vormingen van het Centrum voor Taal en Onderwijs gaan we dieper in op taalvaardigheidsonderwijs. Op onze [website](#) vind je de vormingen die we voor onthaalleerkrachten of klasleerkrachten organiseren.

• CTOpen

Omdat we merken dat er een grote nood is aan antwoorden en tips rond nieuwkomers organiseren we op het Centrum voor Taal en Onderwijs een aantal momenten waarbij wij onze deur (letterlijk) open zetten voor talige vragen bij het onthaal van vluchtelingen. Je kan dan bij ons langskomen en krijgt gratis persoonlijk advies. Indien mogelijk vooraf aanmelden via mail of Facebook. Meer info en vind je op onze [website](#) en op onze [Facebookpagina](#).

4. OMGAAN MET SOCIO-EMOTIONELE PROBLEMEN OF GEDRAGS-PROBLEMEN

- Beschouw de nieuwkomers als 'normale' leerlingen. In sommige gevallen hebben de leerlingen wel abnormale en traumatische gebeurtenissen meegemaakt, die ze moeten proberen te verwerken.
- Vertrek van een positieve basishouding tegenover alle leerlingen, en dus ook tegenover nieuwkomers: stimuleer de sterke kanten van je nieuwkomers, bemoedig hen in wat zij goed doen of graag doen of probeer dat vooral te versterken. Laat hen ervaren dat ze veel dingen wel kunnen waarvoor ze niet meteen het Nederlands nodig hebben.
- Bied, nog meer dan aan andere leerlingen, duidelijkheid en structuur. Maak samen met de leerlingen afspraken en treed consequent op wanneer deze wel of niet gerespecteerd worden. Moedig leerlingen aan die zich wel aan de afspraken houden en laat duidelijk merken aan leerlingen die zich er niet aan houden dat je hun gedrag niet goedkeurt.
- Aanvaard de zwakke kanten van de nieuwkomers (zoals bij de andere leerlingen), maar wakker ze niet verder aan door ze te benadrukken.
- Behoed je voor medelijden: daar hebben de nieuwkomers niets aan, want het geeft hen het gevoel hulpeloos te zijn, terwijl dat niet zo is. Vermijd ook extreme betrokkenheid! Je bent als leerkracht niet verantwoordelijk voor alles. Check (bijvoorbeeld bij de CLB's) naar welke bestaande instanties en gespecialiseerde mensen je je leerlingen kunt doorverwijzen, als jouw inspanningen geen resultaten opleveren.
- Overleg ook met collega's als je met een bepaald soort gedrag geen raad weet. Misschien kunnen zij jou ideeën geven.
- Sommige leerlingen voelen zich gesterkt wanneer er in de klas onderwerpen worden besproken die gaan over situaties die vergelijkbaar zijn met wat ze zelf hebben meegemaakt (bijvoorbeeld vluchtelingenkinderen). Het voordeel kan zijn dat nieuwkomers zich daarin herkennen en daardoor de gebeurtenissen gemakkelijker kunnen verwerken. Ze voelen zich dan minder alleen, omdat ze niet de enigen zijn die zoiets meegemaakt hebben. Ze mogen er verdriet en boosheid rond voelen en tonen. Maar er zijn ook leerlingen voor wie zo'n directe confrontatie nadelig is. Zij kunnen zich anders gaan voelen dan de andere leerlingen. Herinneringen aan pijnlijke momenten en gebeurtenissen kunnen de

leerling van hun stuk brengen omdat ze nog niet klaar zijn om dingen te verwerken. In dat geval zullen zij zich bedreigd voelen en zich afsluiten. Zoiets moet je natuurlijk voorkomen. Forceer dus niets en let op de signalen die de leerlingen zelf geven. Tekenend of vertellen ze over dingen die ze hebben meegemaakt? Hoe gaan ze er zelf mee om?

- Roep de hulp in van collega's als situaties uit de hand lopen of emotionele uitbarstingen dreigen te veranderen in een crisissituatie.
- Zorg zoveel mogelijk voor je eigen welbevinden. Anders loop je het risico op korte tijd uitgeblust te geraken. Dat is voor jezelf niet goed en ook niet voor de leerlingen. Zoek collega's om stoom bij af te laten.
- Voor meer info, zie:
http://www.anderstaligenieuwkomers.be/themas/socio_emotionele_opvang
<http://www.pharos.nl>
- Neem eventueel achtergrondliteratuur door, zoals
 - [Handreiking vluchtelingenkinderen op school](#), Utrecht, Stichting Pharos (↓ gratis download)
 - Plysier, S. (2003). [Kinderen met een tweede huid](#). Onthaal van kinderen op de vlucht. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
 - Laevers F., Aerden, I. & T. Vanhoutte (2003). [Als het sociaal-emotioneel moeilijk gaat...](#), Leuven, CEGO.
 - Macksoud, M. (1995) [Kinderen met oorlogservaringen](#). 's-Hertogenbosch, KPC. (↓ gratis download)
 - Van Asperen, E. & J; Baan (1998). [F.C. De wereld](#), *Vluchtelingenkinderen in het basisonderwijs*. Utrecht, Stichting Pharos (↓ gratis download)
 - VLOR - Vlaamse Onderwijsraad (2000). [Vluchtelingen in de klas](#). *Vademecum Socio-emotionele opvang van vluchtelingenkinderen*. Garant

5. CONTACT MET DE OUDERS

Het eerste contact met de ouders is van groot belang. Het is het moment om heel wat belangrijke informatie uit te wisselen. Dat gebeurt best zo vroeg mogelijk, al tijdens de inschrijving van de leerling, en individueel. Een paar tips:

- Geef de mensen het gevoel dat ze welkom zijn.
- De aanwezigheid van een tolk (Babel: Vlaamse centrale tolkdienst, stedelijke integratiedienst, leerlingen van een tolkschool) of een contactpersoon die de taal spreekt, zal beide partijen op hun gemak stellen; een vlotte communicatie is immers essentieel.
- Vraag de ouders wie je kan contacteren als er iets is (bijvoorbeeld iemand van het asielcentrum, een buur of een kennis).
- Probeer te achterhalen welke scholing de leerling al gehad heeft.
- Geef de ouders informatie over belangrijke gewoonten op school (bijvoorbeeld de schooluren, het feit dat er op woensdagnamiddag en zaterdag geen les is, dat de leerlingen op bepaalde dagen zwemmen of sporten en daarvoor hun uitrusting moeten meebrengen (als er geen tolk is, kan je dit aan de hand van pictogrammen uitleggen).
- Deel aan de ouders mee op welke dagen er verlof of vakantie is.

Ook later nog tijdens het schooljaar blijft het contact met de ouders belangrijk:

- Ga op huisbezoek of naar het asielcentrum als de drempel naar de school voor hen te groot is of als de ouders niet op je school geraken. Ouders voelen zich meestal bevestigd in hun waarde door een dergelijk bezoek.
- Bij problemen is het belangrijk dat je in de communicatie met ouders je bezorgdheid om de ontwikkeling van de leerling als uitgangspunt neemt. Vraag de ouders of ze dezelfde evoluties/problemen herkennen in de thuissituatie.
- Stel niet uit om met de ouders of een voogd te gaan spreken tot wanneer je merkt dat de leerling socio-emotionele problemen of gedragsproblemen heeft in de klas.
- Geef ook de anderstalige ouders verantwoordelijkheid binnen het schoolgebeuren door hen te betrekken bij de organisatie van schoolfeesten en andere activiteiten.

- Stimuleer de informele contacten tussen ouders en school en ouders onderling door bijvoorbeeld maandelijks of wekelijks een 'oudercafé' op school te houden waar alle ouders terecht kunnen voor een babbel, vragen, of suggesties.

6. LESMATERIALEN

6.1. Lesmateriaal van het CTO bedoeld voor nieuwkomers in de reguliere klas

- [Joker](#). Eerste opvang in de reguliere klas van het basisonderwijs. - Werkgroep Anderstalige Nieuwkomers, Leuven, Steunpunt NT2, 1997.

Joker is een bronnenboek met 150 activiteiten die tonen hoe een anderstalige nieuwkomer die Nederlands-onkundig is, toch van in het begin in de gewone klas kan worden opgevangen en er Nederlands kan leren. De hele klas werkt in principe aan dezelfde taak. De 'gewone' leerlingen werken daarbij behalve aan talige doelstellingen ook aan inhoudelijke of sociale doelstellingen, terwijl voor de anderstalige nieuwkomers vooral talige doelstellingen voorop staan, zodat ze zo snel mogelijk leren om mee te draaien in de klas.

De meeste taken kunnen ingepast worden in lessen taal, rekenen, wereldoriëntatie en plastische en lichamelijke opvoeding. De activiteiten zijn doorgaans geschikt voor kinderen van 6 tot 12 jaar. Een aantal ervan past eerder binnen de derde graad. Een deel van de activiteiten kan ook gedaan worden met kleuters van 5 jaar. Het materiaal is geschikt voor analfabete leerlingen.

Dit materiaal is uitverkocht. Je kan het gratis en volledig downloaden op onze website ([!\[\]\(5a132f13505a6571904d622757b7a8f0_img.jpg\) gratis download](#)).

6.2. Lesmateriaal van het CTO bedoeld voor de onthaalklas

- [Goochelen met woorden 1](#) . Eerste opvang in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs. - Werkgroep Anderstalige Nieuwkomers. Leuven, Steunpunt NT2, 1998.

In *Goochelen met woorden 1* staat vooral luistervaardigheid centraal. De leerlingen leren een mondelinge opdracht begrijpen, bijvoorbeeld om een handeling uit te voeren of de juiste oplossing te omcirkelen. Spreken, lezen of schrijven is niet nodig om de taak tot een goed einde te brengen. Door de visuele ondersteuning van de leerkracht of de afbeeldingen in het materiaal kunnen de nieuwkomers betekenis koppelen aan het nieuwe taalaanbod. Bij de taken is meestal een schriftelijke neerslag voorzien met het oog op voorbereidend lezen

en schrijven. Een aantal activiteiten maakt de leerlingen vertrouwd met de school en de gewoonten die er heersen. Zo leren de nieuwkomers niet alleen functioneren als leerder, maar ook als sociaal individu in de schoolgemeenschap. Dit materiaal is uitverkocht. Je kan het gratis en volledig downloaden op onze website . (gratis download).

- [Goochelen met woorden 2](#). Verdere opvang in de onthaalklas basisonderwijs. - Werkgroep Anderstalige Nieuwkomers. Leuven, Steunpunt NT2, 1999.

Goochelen met woorden 2 is bedoeld voor nieuwkomers die al wat Nederlands begrijpen en zich stilaan thuis beginnen voelen op school. De luistervaardigheid die de leerlingen al hebben ontwikkeld, wordt verder uitgebouwd. Ook de spreekvaardigheid wordt gestimuleerd door de leerkracht die gesloten vragen stelt waarop een kort antwoord volstaat. Lees- of schrijfvaardigheid zijn nog niet vereist. Door de vrijblijvende confrontatie met het schrift raken leerlingen wel al vertrouwd met specifieke aspecten van ons schriftsysteem en slaan ze bepaalde woordbeelden op. De activiteiten gaan meestal uit van concrete voorwerpen of afbeeldingen waar de nieuwkomers de uitingen van de leerkracht aan kunnen koppelen.

- [Goochelen met woorden 3](#). Verdere opvang in de onthaalklas Basisonderwijs. - Werkgroep Anderstalige Nieuwkomers. Leuven, Steunpunt NT2, 2001.

In *Goochelen met woorden 3* stimuleert de leerkracht de spreekvaardigheid van de leerlingen door hen open vragen te stellen waar ze uitgebreider op moeten antwoorden. De luistervaardigheid van de leerlingen wordt nog uitgebreid omdat er veel nieuwe onderwerpen of voorwerpen aangebracht worden, die gesitueerd zijn in het verleden of in een wereld buiten de klas. In *Goochelen met woorden 3* hebben de leerlingen een beperkte lees- en schrijfvaardigheid nodig om de activiteiten tot een goed einde te brengen. Woorden waarmee ze bij vorige taken vaak schriftelijk en mondeling geconfronteerd werden, zijn in dit bronnenboek het vertrekpunt om klank-letterkoppelingen in het Nederlands te maken.

6.3. Lesmateriaal van het CTO voor reguliere leerlingen, bruikbaar in de onthaalklas bij gevorderde nieuwkomers

Een aantal materialen die voor een andere doelgroep ontwikkeld zijn op het CTO, kan je mits een paar aanpassingen ook gebruiken voor gevorderde nieuwkomers:

- **Leesprikkels**. Lesmateriaal voor begrijpend lezen in het eerste leerjaar. - Steunpunt NT2 (Werkgroep Lezen). Reeks. *Lees(s)lang*. Leuven-Apeldoorn: Garant, 2001.
Leesprikkels bevat bruikbare en motiverende lesideeën voor begrijpend lezen in het eerste leerjaar (of vergelijkbaar niveau in het buitengewoon onderwijs). Leerkrachten krijgen ook concrete tips over hoe ze zelf dergelijke activiteiten kunnen ontwikkelen.
- **Taakgericht Remediërend Lezen**. Tweede en derde leerjaar. - Werkgroep Leesremediëring. Reeks: *Taakgericht materiaal voor het lager onderwijs*. Leuven, Centrum voor Taal en Migratie, Steunpunt NT2, 1999.
Taakgericht Remediërend Lezen is bedoeld om kleine groepjes leerlingen (buiten de klas) gedurende vier weken een intensieve, taakgerichte 'leesimpuls' te geven. In deze periode wordt gedurende twaalf lessuren rond een thema gewerkt.
Je kan dit materiaal gratis en volledig downloaden op onze website . ([↓](#) gratis download).
- **Het schrijfpaleis**. Motiverende schrijftaken voor de lagere school. Leuven: Centrum voor Taal en Onderwijs, 2004.
Dit bronnenboek bevat 25 schrijftaken voor het eerste tot en met het zesde leerjaar. De leerlingen schrijven brieven, instructies, verhalen, informatieve teksten, ... voor een echte lezer en met een duidelijk doel voor ogen.
Je kan dit materiaal gratis en volledig downloaden op onze website . ([↓](#) gratis download).

6.4 Lesmaterialen voor anderstalige nieuwkomers in de buitenschoolse opvang

- [Zomerprikkel](#)s. Taalstimulerende activiteiten voor zomerscholen Nederlands voor anderstalige nieuwkomers en taalzwakke kinderen en jongeren. Leuven, CTO, 2008.

In *Zomerprikkel*s staan 10 losstaande activiteiten van diverse aard, zoals kennismakingsactiviteiten, knutselactiviteiten, een groepsspel, drama-activiteiten, werken met een prentenboek en uitstappen. Dit materiaal is in eerste instantie bestemd voor kinderen van zomerscholen van 5 tot 14 jaar. Per activiteit staat aangegeven voor welke leeftijd de activiteit geschikt is. De meeste activiteiten kunnen mits de nodige ondersteuning en differentiatie een uitdaging vormen zowel voor kinderen die nog maar over een zeer minieme taalvaardigheid Nederlands beschikken als door anderstalige nieuwkomers die al enkele maanden school hebben gelopen in het Nederlands. Ook voor Nederlandstalige kinderen is dit leuk materiaal.

Je kan dit materiaal gratis en volledig downloaden op onze website . ([!\[\]\(c3d993ca47bfe2a953c700506ce31fa0_img.jpg\) gratis download](#)).

- [Trek je talige schoenen aan!](#) Taalstimulering in de vrije tijd. - Goethals, M., Leuven: Centrum voor Taal en Migratie, 2003.

Trek je talige schoenen aan! is bedoeld om de coördinatoren en animatoren van de vrijetijdsinitiatieven uit het Brusselse te ondersteunen bij het optimaliseren van hun kinderwerking in functie van taalstimulering. Het is geen toverboek, wel een aanzet om bewuster te worden van de talige (interactie)mogelijkheden binnen kinderwerkingen en die geleidelijk aan spontaan toe te passen met behulp van de informatie, tips en voorbeeldactiviteiten die in het projectboek te vinden zijn.

Je kan dit materiaal gratis en volledig downloaden op onze website . ([!\[\]\(003082e50e3009141f59bd5df831749f_img.jpg\) gratis download](#))

6.5 Lesmaterialen van anderen

Er zijn heel wat bruikbare materialen voor nieuwkomers op de markt. De [Documentatiecentra Atlas Antwerpen en Turnhout](#) beschikken over een zeer uitgebreide collectie die je kan inkijken en uitlenen. Ook op een aantal andere plaatsen in Vlaanderen kan je een aantal van deze materialen inkijken en/of uitlenen. Zie hiervoor het luik 'Nuttige adressen' aan het einde van deze brochure.

7. ANDERE MATERIALEN OM IN DE LES TE GEBRUIKEN

Niet alleen lesmateriaal, maar ook boeken of ICT zijn middelen die je kan aanwenden om de taalvaardigheid van de nieuwkomers te verhogen.

7.1. Leesbevordering

Na enkele maanden kan je met de nieuwkomers aan leesbevordering beginnen werken. Hieronder vind je een kort overzicht van mogelijke materialen.

- **Prentenboeken**

Er zijn een heleboel goede prentenboeken die ook nog voor kinderen van de lagere school leuk zijn om te lezen. Voor nieuwkomers hebben prentenboeken het voordeel dat er in de prenten heel wat visuele informatie zit die het verhaal ondersteunt.

Binnen de prentenboeken is er een grote variatie. Zo bestaan er prentenboeken zonder tekst. Deze hebben als voordeel dat kinderen ze eventueel zelf zonder hulp kunnen lezen. Ze kunnen ze ook 'voorlezen' aan een ander kind. Je kan deze boeken eventueel ook meegeven aan ouders en hen de boeken laten voorlezen in de eigen taal. Uiteraard kan je ze ook zelf voorlezen. Verder zijn er veel goede prentenboeken met tekst. Let er vooral in het begin op dat je het verhaal uit de prenten kan afleiden zonder de tekst te lezen. Er zijn ook prentenboeken uitgegeven die bedoeld zijn voor oudere kinderen en geschikt zijn voor nieuwkomers.

- **Boris en Binti- filmpjes**

Jongere kinderen kan je laten kijken naar de afleveringen van Boris en Binti. De dvd's hiervan zijn op dit ogenblik in de handel verkrijgbaar. Er staan ook een paar afleveringen online op de site van de VRT (<http://www.ketnet.be/kijken/boris-en-binti>). Boris en Binti is een tekenfilmreeks over twee multiculturele kleuters en de kleine alledaagse dingen die ze meemaken bij hun thuis en in de buurt. Er wordt een taal gebruikt die eenvoudig te begrijpen is: eenvoudige zinnen, tegenwoordige tijd, ondersteuning door de beelden en veel herhaling.

- **Meertalige prentenboeken**

Dit zijn boeken met zowel een Nederlandse als een anderstalige versie van het verhaal. Soms bestaat er ook een geluidsopname met de anderstalige versie. Zo kan het kind het verhaal eerst in de eigen taal beluisteren, voor je het in het Nederlands vertelt.

Een aantal voorbeelden van meertalige prentenboeken:

- [Nik Nak](#): een reeks tweetalige prentenboeken in zeer veel verschillende talen.
- [Maankinderen](#): driedelige verhalenbundel in het Nederlands en het Turks.
- Tweetalige kinderboeken, steeds in combinatie met het Engels:
<http://www.milet.com/> of <http://uk.mantralingua.com/language>
of <http://www.little-linguist.co.uk>.
- kinderboeken in verschillende versies: Nederlands, Duits, Turks, Arabisch en Papiamentu: op <http://www.extern.nl/kinderboeken/index.php>
- Digitale prentenboeken in verschillende versies: Nederlands, Duits, Engels, Frans en Spaans: <http://www.piccolopicturebooks.com>
- Kinderboeken in het Nederlands en Chinees:
<http://www.zaiton.nl/boeken/kinderboeken>

- **Levende boeken**

Er bestaan cd-rom's, dvd's en filmpjes op YouTube waarbij verhalen worden voorgelezen terwijl de prenten verschijnen. Soms zit er ook wat animatie bij en is er gelegenheid om spelletjes te spelen. Levende boeken hebben als voordeel dat de kinderen de verhalen zo vaak kunnen beluisteren als ze willen, en dat ook op hun eigen tempo kunnen doen. Een voorbeeld hiervan zijn de [Fundels](#), interactieve prentenboeken met spelletjes. Je kan als taal bij deze verhalen Nederlands, Frans en Turks kiezen.

- **Samenleesboeken**

Samenleesboeken zijn prentenboeken waarbij een gevorderde lezer en een beginnende lezer samen een boek aan elkaar kunnen voorlezen. De beginnende lezer leest de pagina's met eenvoudige tekst, de gevorderde de pagina's met moeilijkere tekst. Zo lezen ze elkaar om beurten voor.

- **Stripverhalen**

Stripverhalen zijn vaak motiverend, en zeker voor nieuwkomers, omdat er veel visuele ondersteuning bij het verhaal gegeven wordt. Anderzijds is niet elke stripreeks even toegankelijk voor nieuwkomers omdat er vaak humor inziet die een zekere kennis van onze cultuur en van de wereld vergt. Ook is het zo dat jongeren die nog nooit een stripverhaal in handen hebben gehad, dit genre echt moeten leren lezen, omdat ze bepaalde conventies van stripverhalen niet kennen (bv. dat donderwolkjes en bliksemschichten in een tekstballonnetje een vloek betekenen). Ook voor leerlingen die in het Arabisch schrift gealfabetiseerd zijn, is het even wennen omdat ze moeten leren in welke richting de plaatjes elkaar opvolgen.

- **Materiaal voor 'moeilijke lezers'**

Er zijn een aantal boeken in reeksen voor 'moeilijke lezers' die je aan gevorderde nieuwkomers kan aanbieden. Van de reeksen *Zoeklicht* en *Zoeklicht Informatief* van Zwijsen zijn sommige boekjes bruikbaar. Enige ondersteuning blijft echter aan te raden. Ook luisterboeken kunnen interessant zijn.

- **Gedichten**

Kies gedichten uit waar niet te veel beeldend taalgebruik inziet. Rijm kan leuk zijn voor anderstalige leerlingen, maar is geen 'must'. Geef de leerlingen vooral de kans om genietend gedichten te lezen of te beluisteren.

- **Liedjes**

Liedjes zijn leuk om aan te leren en bieden vanzelf de kans tot veel herhaling. Op <http://www.kinderliedjesboek.nl/> kan je mooie kinderliedjes laten beluisteren. Er horen ook mooie prentenboekjes bij die de betekenis van de tekst duidelijk maken. Kies liedjes uit die niet te kinderachtig zijn en woordenschat bevatten die nuttig is voor nieuwkomers, bijvoorbeeld 'Hoofd, schouders, knie en teen'. Ook andere Nederlandstalige liedjes voor oudere kinderen kunnen een leuke manier zijn om taal te leren, maar wees kieskeurig als het de tekst betreft: die is best niet te moeilijk en bevat woordenschat die de kinderen op school nodig hebben.

- **Boeken voor kinderen in de eigen taal**

Als kinderen thuis boeken hebben in hun eigen taal, kan je hen die laten meebrengen naar de klas om aan de andere kinderen te tonen. Je kan hen ook laten vertellen wat er in het boek staat. In de bibliotheek zijn er soms ook anderstalige kinderboeken aanwezig. Leen er eventueel zelf een paar uit of wijs de nieuwkomers erop bij een bibliotheekbezoek met de hele klas.

Je kan ook een pakket anderstalige boeken aankopen bij [O Mundo](#) van Stichting Lezen. Op hun website kan je de kinderen gratis laten luisteren naar boeken die voorgelezen worden in een andere taal en kan je veel lestips vinden.

7.2 ICT

Na enkele maanden kan ICT interessante mogelijkheden bieden om de taalvaardigheid van de nieuwkomers nog verder uit te breiden:

- **Informatie in het Nederlands opzoeken op internet**

Je kan een nieuwkomer bijvoorbeeld samen met een Nederlandstalige leerling een zoekopdracht op internet laten uitvoeren in functie van een les wereldoriëntatie. Zorg er wel voor dat de nieuwkomer de muis in handen heeft, omdat anders de sterkere leerling vaak de zoekopdracht alleen uitvoert. De Nederlandstalige leerling zal bijleren omdat hij de nieuwkomers moet helpen om de juiste informatie te vinden en te verduidelijken. De nieuwkomer zal, afhankelijk van zijn niveau, vooral zijn luister- en leesvaardigheid ontwikkelen.

- **Informatie in de eigen taal laten opzoeken op internet**

Je kan nieuwkomers als voorbereiding op een les informatie in hun eigen taal laten opzoeken. Ze zullen dan beter in staat zijn moeilijkere teksten over bepaalde onderwerpen te begrijpen, omdat ze al een bepaalde voorkennis hebben. Bovendien kan je hen de opdracht geven om in het Nederlands aan de andere leerlingen uit te leggen welke informatie ze gevonden hebben. Dit is enkel mogelijk voor leerlingen die al over leesvaardigheid beschikken in hun eigen taal.

- **Correspondentie aangaan met een andere onthaalklas**

Je kan het internet ook gebruiken als een middel om een correspondentie aan te gaan met bijvoorbeeld een onthaalklas op een andere school. Lezen en schrijven komt daar op een heel functionele manier bij aan te pas en is motiverend omdat je ook reactie krijgt op je schrijfproducten. Het kan aanvankelijk gaan om heel korte berichtjes waar je bijvoorbeeld met de hele (onthaal)klas aan werkt. Naargelang de schrijf- en de leesvaardigheid van de nieuwkomers zich ontwikkelt, zullen de e-mails een andere vorm krijgen. Ook de leerlingen uit de reguliere klas kunnen erbij betrokken worden. Adressen van andere onthaalscholen kan je opvragen bij marieke.smeyers@ond.vlaanderen.be

- **Een website bouwen of een blog maken** met de klas of de onthaalklas kan ook heel leuk en stimulerend zijn voor de taalvaardigheid. Elke leerling kan naargelang zijn eigen niveau een bijdrage leveren.

8. EVALUATIE- EN TOETSMATERIAAL CTO VOOR NIEUWKOMERS

- Info over het evalueren van anderstalige nieuwkomers is te vinden in de Toolkit Breed evalueren
http://www.ond.vlaanderen.be/toetsenvoorscholen/toolkit_breed_evalueren_bao/pdf/5.pdf (↓ gratis download).

- **TASAN.** Taalvaardigheidstoets Aanvang Secundair Anderstalige Nieuwkomers. - Gijsen, S., Ramaut, G. & M. Sterckx, Leuven, Steunpunt NT2/ Centrum voor Taal en Migratie, 2003.

De TASAN is bedoeld voor nieuwkomers tussen 12 en 16 jaar die willen doorstromen naar de eerste graad secundair onderwijs. Hij is bruikbaar voor nieuwkomers uit het zesde leerjaar, die onthaalonderwijs hebben gevolgd of al enkele jaren op school zitten. De TASAN gaat na in welke mate een anderstalige nieuwkomer voldoende taalvaardig is om de lessen in de eerste graad secundair onderwijs te volgen en op welke vlakken hij nog ondersteuning nodig heeft. De toets is niet onderwijsoriënterend: hij geeft niet aan of een leerling naar een A-richting, B-richting of BUSO moet. Bij de plaatsing van de nieuwkomer na het onthaaljaar zullen immers ook andere factoren, zoals motivatie, interesses, vorderingen, emotionele factoren, ... een rol spelen. De resultaten van de toets moeten daarom aangevuld worden met o.a. observaties van de leerkracht, gesprekken met leerling en ouders, tussentijdse toetsresultaten, ... De toets zelf wordt afgenomen aan het einde van het onthaaljaar. De TASAN is niet enkel een toetsinstrument voor de onthaalleerkracht, maar ook een werkinstrument voor de reguliere leerkrachten die de nieuwkomers verder zullen opvangen in de vervolgschool. Voor hen zijn tips voor ondersteuning opgenomen bij de TASAN.

Dit materiaal is uitverkocht. Je kan het gratis en volledig downloaden op onze website . (↓ gratis download).

9. MOGELIJKE INITIATIEVEN OM DE INTEGRATIE VAN NIEUWKOMERS VLOT TE LATEN VERLOPEN

Als je op school een onthaalklas hebt, kan je interessante initiatieven ontwikkelen om de nieuwkomers vlotter in het gewone onderwijs te integreren. Ook als er geen onthaalklas is, zijn er mogelijkheden om hier aan te werken.

- **Op bezoek in de onthaalklas**
Om duidelijk te maken wat er in de onthaalklas gebeurt, kunnen leerlingen of leerkrachten deelnemen aan of kijken naar een les in de onthaalklas.
- **Individueel werkplan samenstellen en bespreken**
Op school wordt er een individueel werkplan samengesteld voor elke anderstalige nieuwkomer. Daarin wordt bijgehouden welke evolutie de leerling doormaakt op vlak van taalvaardigheid, sociale integratie, welbevinden en betrokkenheid, ... De onthaalleerkracht (als die er is) en de reguliere leerkrachten brengen elk vanuit hun klas informatie aan en bespreken mogelijke acties als er geen of onvoldoende ontwikkeling is bij het kind. Dit overleg kan soms ook informeel zijn. Ook na het onthaaljaar worden de nieuwkomers opgevolgd, tot ze goed geïntegreerd zijn of naar een andere school vertrekken.
- **Studenten lerarenopleiding inschakelen**
Studenten van de lerarenopleiding doen interessante ervaring op door nieuwkomers te ondersteunen in de gewone klas of bij het studeren of maken van huiswerk.
- **Klasdoorbrekende projecten**
Dit kan allerlei vormen aannemen: een luisterspel gemaakt in de onthaalklas laten beluisteren in de reguliere klas, reguliere leerlingen een verhaal laten voorlezen in de onthaalklas, ...
- **Overstap naar een secundaire school**
Leerlingen uit het zesde leerjaar en hun ouders moeten op het einde van het schooljaar soms ook begeleid worden bij de overstap naar een secundaire school. Geef indien nodig het adres van de scholen door waar de nieuwkomers eventueel naar toe kunnen. Stuur de school waar de leerling zich uiteindelijk inschrijft een kopie op van het dossier van de nieuwkomers en geef een contactpersoon op waar de secundaire school naar kan bellen voor meer informatie over de specifieke leerling. Organiseer indien nodig een overleg met de secundaire scholen in de buurt om de doorstroming (van alle leerlingen) vlotter te laten verlopen.

10. PUBLICATIES VAN HET CTO OVER NIEUWKOMERS

Algemeen

- Veel info is te vinden op onze website over nieuwkomers: www.anderstaligenieuwkomers.be
- Sterckx, M. (2012). [*Hoe ontvang ik een anderstalige nieuwkomer?*](#) In: Klasse voor Leraren 228, 24.
- Ramaut, G. (2002). *Werken aan taalvaardigheid met anderstalige nieuwkomers: in de onthaalklas en de reguliere klas.* (In: *Praktijkgids voor de basisschool. Rubriek Leerlingen - Zorgverbreding*). Diegem: Kluwer Onderwijs, 23-64.

Onthaalonderwijs

- Berben, M. (2012). [*In de onthaalklas van juf Béatrice...*](#) In: Nieuwsbrief 10, Leuven: CTO.
- Collijs, K. (2002). *Bananen in je oren: van papier naar praktijk.* In: *Schokla* 44/176, 16-20.
- Bogaert, N. & G. Duran (1997). *Een grote doos? De rol van explicitering in taakgericht onderwijs.* *Moer* 29/6, 325-334.

Nieuwkomers in de reguliere klas

- Berben, M. (2012). [*Een nieuw gezicht in je klas?*](#) 5 tips voor een vlotte integratie van anderstalige nieuwkomers. In: Nieuwsbrief 13, Leuven: CTO.
- Sterckx, M. (1999). *Anderstalige nieuwkomers uit het basisonderwijs in de reguliere klas. Het creëren van krachtige taalleeromgevingen.* In: Rymenans, R. en H. De Jonghe (Red.), *Het Schoolvak Nederlands. Verslag van de twaalfde conferentie.* Antwerpen, 13 en 14 november 1998. Beigem: Stichting Conferenties Het Schoolvak Nederlands, 372-380.
- Sterckx, M. (2002). *Kun jij ademen door je oren? Of hoe op een motiverende manier aan Nederlandse taalvaardigheid werken met anderstalige nieuwkomers.* In: *Schokla* 44/176, 6-15.
- Sterckx, M. & T. Verheyen (2002). *Anderstalige nieuwkomers en Wereld(k)uren: een geslaagde combinatie.* In: *Schokla* 44/176, 24-29.

Toetsing

- Sterckx, M. (2002). *Een nieuwkomer onder de toetsen*. In: *Schokla* 44/176, 30-34.

Leesbevordering

- Ramaut, G. (2002). *Pas aangekomen in leesland*. Leesbevordering bij de opvang van anderstalige nieuwkomers in de (onthaal)klas. In: *Leesrijk school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideeën voor het basisonderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 119-128. (M. Colpin, G. Ramaut, S. Timmermans, K. Van den Branden, M. Vandenbroucke & K. Van Gorp (Red.))

11. PUBLICATIES VAN ANDEREN OVER NIEUWKOMERS

[Het Groeiboek Anderstalige Nieuwkomers van Onderwijscentrum Brussel](#)

Dit is een zeer interessante bundel informatie en tips die je zullen helpen om een goede opvang voor nieuwkomers te organiseren. Je vindt er ook voorbeelden van een intakeformulier, beschrijvingen van lesmaterialen, ... en nog veel meer.

(gratis download)

Op de website van Klasse:

- [Gezocht: school voor 2 vluchtelingen](#) (22 oktober 2015)
- [De school als veilige haven voor vluchtelingen](#) (20 mei 2015)

Andere publicaties

- [Draaiboek vluchtelingenkinderen bij ons op school](#), KPC Groep, 's-Hertogenbosch, 2015. (gratis download)

12. SOCIALE MEDIA

- [Facebookpagina Centrum voor Taal en Onderwijs](#)

Volg de berichten over nieuwe vormingen, materialen en onderzoeken van het Centrum voor Taal en Onderwijs op de voet.

- [Facebookgroep ALFA OKAN van DocAtlas](#)

Voor alle lesgevers aan analfabete nieuwkomers is er nu een Facebookgroep waar je je ervaringen kunt delen en andere leerkrachten kunt inspireren. DocAtlas maakte de groep aan, zal er interessante materialen in de kijker zetten en houdt de leden op de hoogte van boeiende vormingen. Interesse om lid te worden van deze groep? Meld je aan: <https://www.facebook.com/groups/1671970019746444/>

13. NUTTIGE ADRESSEN

Vragen over de omzendbrief

- Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming, Hendrik Consciencegebouw, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel, marieke.smeysers@ond.vlaanderen.be

Vragen over taalvaardigheidsonderwijs en bestellen van materiaal CTO

- [Centrum voor Taal en Onderwijs](#), Blijde Inkomststraat 7- bus 3319, 3000 Leuven, tel: 016.32.53.67, fax: 016.32.53.60, <http://www.cteno.be>, info@cteno.be.
- Voor specifieke vragen over nieuwkomers: tel: 016.32.53.58, info@cteno.be.

Vragen over diversiteit

- Steunpunt Diversiteit en Leren, Sint-Pietersnieuwstraat 49, 9000 Gent tel: 09.264.70.38 (administratie), fax: 09.264.70.49, <http://www.diversiteitenleren.be/nl/home>, info@diversiteitenleren.be

Vragen over ervaringsgericht onderwijs

- Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs, Schapenstraat 34, 3000 Leuven, Tel. 016.32. 57.40, fax: 016.32. 57.91, <https://vorming.cego.be/>, cego@ppw.kuleuven.be

Vragen over traumaverwerking en ernstige emotionele problemen

- Contacteer in eerste instantie het CLB: <http://www.ond.vlaanderen.be/clb/>
- Voor hulp en vragen kan je ook terecht bij de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/nieuws/uniforme-tarieven-voor-centra-geestelijke-gezondheidszorg/>
- Stichting Pharos, Steunpunt Gezondheidszorg Vluchtelingen, Postbus 13318, NL-3507 LH Utrecht, tel. 030.234.98.00, <http://www.pharos.nl/> , e-mail: advieslijn@pharos.nl

Gratis bekijken en uitlenen van lesmaterialen

- Provinciaal Documentatiecentrum Atlas in Antwerpen, Carnotstraat 110, 2060 Antwerpen, tel. 03 338 71 60, docatlas@provincieantwerpen.be.

- Provinciaal Documentatiecentrum Atlas in Turnhout, Grote Markt 44, 2300 Turnhout, tel. 014.72.40.20, docatlasturnhout@provincieantwerpen.be.
- [Onderwijsbibliotheek Onderwijscentrum Brussel](#), Marcqstraat 16-18 1000 Brussel
- [Provinciaal Educatieve Collectie](#), Katholieke Universiteit Leuven, Bibliotheek faculteit psychologie en pedagogische wetenschappen, Van den Heuvel Instituut, Dekenstraat 2, 3000 Leuven, Tel. 016-32 60 09, pec@vlaamsbrabant.be
- [Provincie Limburg Educatief Centrum](#) Universiteitslaan 1, 3500 Hasselt , tel: 011.23.82.44 , educatiefcentrum@limburg.be

Tolken

- Tolk- en vertaaldiensten van het Agentschap voor integratie en inburgering
 - Ba-bel, Vlaamse Tolkentelefoon vzw, tel. 02.208.06.11, <http://www.vlaamsetolkentelefoon.be/>, info@vlaamsetolkentelefoon.be
 - [Sociaal Tolk- en vertaaldiensten voor de verschillende Vlaamse provincies](#)